

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Literatura pro vyšší gymnázium
Název učebního materiálu:	Píseň v době husitské
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_CJ0302
Vyučovací předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	2. ročník čtyřletého gymnázia, 6. ročník osmiletého gymnázia
Autor:	Mgr. Karla Paclíková
Datum vytvoření:	20. 9. 2012
Datum ověření ve výuce:	21. 9. 2012
Druh učebního materiálu:	pracovní list
Očekávaný výstup:	Student chápe a dokáže objasnit roli písně v literatuře doby husitské.
Metodické poznámky:	Materiál lze využít jako oporu pro výklad učiva o roli písně v literatuře doby husitské. Jeho součástí jsou 3 úkoly, k jejichž řešení je třeba využít ukázky označené písmeny A – D (podle zadání jednotlivých úkolů). Řešení úkolů žák vepíše do příslušných prázdných řádků v pracovním listě.

Píseň v době husitské

▪ charakteristickým rysem literárního vývoje doby husitské je **rozmach písňové tvorby** - navazuje na tradici písňové lyriky 14. století (*Jezu Kriste, šedý kněže, Buoh všemohúci + starší písně Hospodine, pomiluj ny, Svatý Václave*); duchovní píseň hrála významnou úlohu už v počátcích husitského hnutí – Hus dával v Betlémské kapli zpívat duchovní písně před kázáním i po něm, věřící učil jak starším písním, tak písním novým, které pro ně skládal, vlastní rozkvět duchovní písně však nastává teprve po Husově smrti; písně odrážejí celý průběh husitského hnutí

▪ ve srovnání s písňovou tvorbou 14. století se píseň tematicky rozrůstá, **sílí její vztah k otázkám politickým a sociálním** (ustupuje píseň milostná)
▪ proč píseň?

→ je schopna působit na cítění a myšlení publika (plní **funkci propagační, zaujímá vyhrcoené stanovisko, a agitační**; literatura v tomto období má charakter výrazně mluvní – recitovaný a zpívaný)

→ rychle se šíří mezi lidem

▪ náboženská tvorba se postupně rozvíjí podle jednotlivých vyznání – píseň tvoří **příslušníci husitského hnutí i reakce**; skladatelé jsou vzdělanci (mají na mysli, že tvoří pro lid, tomu odpovídá volba výrazových i jazykových prostředků – přiblížení běžné, hovorové řeči)

▪ **píseň**

a) **časová** - bezprostředně reaguje na soudobé společenské a náboženské dění

aa) **píseň historická** – váže se ke konkrétní historické události, informace širokým vrstvám, ale také agitace, zaujímá stanovisko

Ó, svolanie konstantské

- Zamyslete se nad názvem uvedené písně, k jaké historické události se váže?

(Využijte ukázkou A, úryvek z odborného textu Přídavná jména tvořená k zeměpisným názvům zakončeným na -ie autorky Libuše Hanzalové, Naše řeč, ročník 73 (1990), číslo 1.)

ab) **pouliční píseň** – popěvky výsměšného rázu, útočné

ac) **protihusitské písně** – satira, parodie

ad) **další útočné a agitační písně s polemickým a satirickým zřetelem**

b) **duchovní**

ba) **píseň traktátová**

bb) **poutní písně**

c) **písně válečné**

Ktož jsú boží bojovníci = hymna táborských vojsk

(ukáзка B)

- autorem kněz Jan Čapek

- Jaké myšlenky vyjadřovala, pokud jde o kázeň, vztah spolubojovníků apod.?

- dominantní husitská píseň, dochována

v **Jistebnickém kancionále**

* **kancionál** (z lat. cantio = zpěv) = zpěvník, soubor duchovních zpěvů

= nejuplněnější sborník husitských písní nalezený v 19. století v jihočeské vsi Jistebnice; opis díla vzniklého kolem r. 1420

- obsahuje písně české i latinské, tematicky různorodé: české překlady latinských liturgických zpěvů, duchovní písně určené ke zpěvu při mši jako doprovod liturgie, ale zpívané i při jiných příležitostech, např. před bitvami nebo jako díkůvzdání po bitvách, a nešporní zpěvy – zpěvy pro večerní pobožnost

(A)

Některé přídavné jméno zastaralo třeba i proto, že původně převzaté cizí jméno bylo plně nahrazeno českým ekvivalentem, např. *konstancký, konstantský, konstanský* k zeměpisnému jménu *Konstancie, Konstanc* (něm. Konstanz) – dnes jen *Kostnice* – *kostnický*. (Pozor na záměnu s rumunským místním jménem *Konstanca* – *konstancký*.)

(<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6909>)

(B)

Ktož jsú boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od boha pomoci
a úfajte v něho,
že konečně vždycky s ním svítězíte.

Tenť pán velíť se nebáti
záhubcí tělesných,
velíť i život složití
pro lásku svých bližních.

Protož střelci, kopiníci
řádu rytieřského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všichni na pána štědrého!

Kristusť vám za škody stojí,
stokrát viec slibuje,
pakli kto proň život složí,
věčný mieti bude;
blaze každému, ktož na pravdě sende.

Nepřátel se nelekajte,
na množstvie nehledte,
pána svého v srdci mějte,
proň a s ním bojujte
a před nepřátely neutiekajte!

Dávno Čechové říkali
a příslovie měli,
že podlé dobrého pána
dobrá jezda bývá.

Vy pakosti a drabantí,
na duše pomněte,
pro lakomství a lúpeže
životův netraťte
a na kořistech se nezastavujte!

Heslo všichni pamatujte,
kteréž vám vydáno,
svých hauptmanův pozorujte,
retuj druh druhého,
hledíž a drž se každý šiku svého!

A s tím vesele křikněte
řkúc: Na ně, hr na ně!
Bran svú rukama chutnajte,
bóh pán náš, křikněte!

úfajte doufejte, spoléhejte
na pravdě sende zemře za pravdu
záhubcí tělesných těch, kteří hubí tělo
kopiníci bojovníci s kopím
sudličníci a cepníci bojovníci se sudlicí
a cepem
podlé vedle, pod vedením
jezda válečná výprava

pakosti a drabantí záškodníci, neozbrojený lid provádějící vojsko
životův netraťte zbytečně neutrácejte své životy
svých hauptmanův pozorujte dbejte příkazů svých velitelů
retuj ochraňuj, vysvobozuj
bran... chutnajte zbraň... uchopte, pevně tiskněte

(C)

Nuž, křesťané viery pravé

(kolem r. 1420)

Tato pieseň zní vo Desateru prikázání božiem a skládal ji kněz Čapek.

Nuž, křesťané viery pravé,
pilnosť již **přiložme**,
ač jsme dřievie nic nedbali,
ale již se snažme
Boha báti!

(...)

Taktoť jest popsal Mojžieš
v knihách **menovaných**
Exodus a řka: „Nebudeš
mieti bohův jiných.“
Toť jest prvé.

(...)

přiložme - vynasnažme se
menovaných - zvaných

Šest dní aby som dělali,
Pán Bóh jest ustavil,
protož každý „pomni,
aby den sváteční světil.“
Toť jest třetie.

„Cti otce svého, matku svú,
a také „nezabieš,
nesesmilniš, nepokradeš“
pro otplatu věčnú.
Již jich máš sedm.

- Jaký je vztah mezi textem písně Nuž, křesťané viery pravé (ukázka C), vzniklé na husitské straně, a textem písně Nuž, vy ševci viery nové (ukázka D), která pochází z protihusitského tábora?

(D)

Nuž, vy ševci viery nové

(kolem r. 1420)

Nuž, vy ševci viery nové,
vámťe prikázáno,
aby kuože zuby táhli
nechajíce sváru.
Toť jest prvé.

Jiné budem spravovati,
sami sebe nechámy:
toť jest písmo nalezeno
za mastnými krámy.
Toť jest druhé.

V pátek budem maso jiesti
a v sobotu také,
v neděli chodiec páliť,
toť jest dielo svaté.
Toť jest třetie.

Vezmúc cepy a palice
budem lidi bñi:
nebesa nám pripravena
v satanový řiti.
Toť jest čtvrté.
(...)

vámť je
abyste stáhli

(přikázání)

napravovat

přikázání
za krámy řezníků

zapalovat, zakládat požáry

Píseň v době husitské - pro učitele

▪ charakteristickým rysem literárního vývoje doby husitské je **rozmach písněvé tvorby** - navazuje na tradici písněvé lyriky 14. století (*Jezu Kriste, šedý kněže, Buoh všemohúci + starší písně Hospodine, pomiluj ny, Svatý Václave*); duchovní píseň hrála významnou úlohu už v počátcích husitského hnutí – Hus dával v Betlémské kapli zpívat duchovní písně před kázáním i po něm, věřící učil jak starším písním, tak písním novým, které pro ně skládal, vlastní rozkvět duchovní písně však nastává teprve po Husově smrti; písně odrážejí celý průběh husitského hnutí

▪ ve srovnání s písněvou tvorbou 14. století se píseň tematicky rozrůstá, **sílí její vztah k otázkám politickým a sociálním** (ustupuje píseň milostná)

▪ proč píseň?

→ je schopna působit na cítění a myšlení publika (plní **funkci propagační, zaujímá vyhrčené stanovisko, a agitační**; literatura v tomto období má charakter výrazně mluvní – recitovaný a zpívaný)

→ rychle se šíří mezi lidem

▪ náboženská tvorba se postupně rozvíjí podle jednotlivých vyznání – píseň tvoří **příslušníci husitského hnutí i reakce**; skladatelé jsou vzdělanci (mají na mysli, že tvoří pro lid, tomu odpovídá volba výrazových i jazykových prostředků – přiblížení běžné, hovorové řeči)

▪ píseň

a) časová - bezprostředně reaguje na soudobé společenské a náboženské dění

aa) **píseň historická** – váže se ke konkrétní historické události, informace širokým vrstvám, ale také agitace, zaujímá stanovisko

Ó, svolanie konstantské

- Zamyslete se nad názvem uvedené písně, k jaké historické události se váže?

(Využijte ukázkou A, úryvek z odborného textu Přídavná jména tvořená k zeměpisným názvům zakončeným na -ie autorky Libuše Hanzalové, Naše řeč, ročník 73 (1990), číslo 1.)

[církevní sněm v Kostnici \(1414 – 1418\)](#)

ab) **pouliční píseň** – popěvky výsměšného rázu, útočné

ac) **protihusitské písně** – satira, parodie

ad) **další útočné a agitační písně s polemickým a satirickým zřetelem**

b) duchovní

ba) **píseň traktátová**

bb) **poutní píseň**

c) **písně válečné**

Ktož jsú boží bojovníci = hymna tábořských vojsk

(ukáзка B)

- autorem kněz Jan Čapek

- Jaké myšlenky vyjadřovala, pokud jde o kázeň, vztah spolubojovníků apod.?

[bojová píseň, posiluje odvalu a odhodlání válečníků, vyzývá k důvěře v Ježíše Krista, ke kázni a solidaritě, připomíná povinnosti jednotlivým skupinám vojska](#)

- dominantní husitská píseň, dochována

v **Jistebnickém kancionále**

* **kancionál** (z lat. cantio = zpěv) = zpěvník, soubor duchovních zpěvů

= neúplnější sborník husitských písní nalezený v 19. století v jihočeské vsi Jistebnice; opis díla vzniklého kolem r. 1420

- obsahuje písně české i latinské, tematicky různorodé: české překlady latinských liturgických zpěvů, duchovní písně určené ke zpěvu při mši jako doprovod liturgie, ale zpívané i při jiných příležitostech, např. před bitvami nebo jako díkůvzdání po bitvách, a nešporní zpěvy – zpěvy pro večerní pobožnost

(A)

Některé přídavné jméno zastaralo třeba i proto, že původně převzaté cizí jméno bylo plně nahrazeno českým ekvivalentem, např. *konstancký, konstantský, konstanský* k zeměpisnému jménu *Konstancie, Konstanc* (něm. Konstanz) – dnes jen *Kostnice* – *kostnický*. (Pozor na záměnu s rumunským místním jménem *Konstanca* – *konstancký*.)

(<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6909>)

(B)

Ktož jsú boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od boha pomoci
a úfajte v něho,
že konečně vždycky s ním svítězíte.

Tenť pán velíf se nebátí
záhubcí tělesných,
velíf i život složití
pro lásku svých bližních.

Protož střelci, kopiníci
řádu rytieřského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všichni na pána štědrého!

Kristusť vám za škody stojí,
stokrát viec sľubuje,
pakli kto proň život složí,
věčný mieti bude;
blaze každému, ktož na pravdě sende.

Nepřátel se neľekajte,
na množstvie nehľedte,
pána svého v srdci mějte,
proň a s ním boľujte
a před nepřátely neľutiekajte!

Dávno Čechové říkali
a příslovie měli,
že podlé dobrého pána
dobrá jiezda bývá.

Vy pakosti a drabantí,
na duše pomněte,
pro lakomství a lúpeže
životův netraťte
a na kořistech se nezastavujte!

Heslo všichni pamatujte,
kteréž vám vydáno,
svých hauptmanův pozorujte,
retuj druh druhého,
hledíž a drž se každý šiku svého!

A s tím vesele křikněte
řkúc: Na ně, hr na ně!
Bran svú rukama chutnajte,
bóh pán náš, křikněte!

ířajte doufejte, spoléhejte
na pravdě sende zemře za pravdu
záhubcí tělesných těch, kteří hubí tělo
kopiníci bojovníci s kopím
sudličníci a cepníci bojovníci se sudlicí
a cepem
podlé vedle, pod vedením
jiezda válečná výprava

pakosti a drabantí záškodníci, neozbro-
jený lid provázející vojsko
životův netraťte zbytečně neutrácejte své
životy
svých hauptmanův pozorujte dbejte pří-
kazů svých velitelů
retuj ochraňuj, vysvobozuj
bran... chutnajte zbraň... uchopte, pevně
tiskněte

- Jaký je vztah mezi textem písně Nuž, křesťané viery pravé (ukázka C), vzniklé na husitské straně, a textem písně Nuž, vy ševci viery nové (ukázka D), která pochází z protihusitského tábora?

[Píseň Nuž, vy ševci viery nové je založena na parodii textu Nuž, křesťané viery pravé.](#)

(C) Nuž, křesťané viery pravé

(kolem r. 1420)

Tato píseň zní vo Desateru přikázání božiem a skládal ji kněz Čapek.

Nuž, křesťané viery pravé,
pilnost již **přiložme**,
ač jsme dřívě nic nedbali,
ale již se snažme
Boha báti!
(...)
Taktóť jest popsál Mojžieš
v knihách **menovaných**
Exodus a řka: „Nebudeš
mieti bohův jiných.“
Toť jest prvé.
(...)

Šest dní abychom dělali,
Pán Bóh jest ustavil,
protož každý „pomni,
aby den sváteční světil.“
Toť jest třetie.

„Cti otce svého, matku svú,
a také „nezabieš,
nesesmilniš, nepokradeš“
pro otplatu věčnú.
Již jich máš sedm.

přiložme - vynasnažme se
menovaných - zvaných

(D)

Nuž, vy ševci viery nové

(kolem r. 1420)

Nuž, vy ševci viery nové,
vámť přikázáno,
aby kuože zuby táhli
nechajíce sváru.
Toť jest prvé.

Jiné budem spravovati,
samí sebe nechámy:
toť jest písmo nalezeno
za mastnými krámy.
Toť jest druhé.

V pátek budem maso jiesti
a v sobotu také,
v neděli chodíec páliť,
toť jest díelo svaté.
Toť jest třetie.

Vezmúc cepy a palice
budem lidi břiť:
nebesa nám připravena
v satanový řiti.
Toť jest čtvrté.
(...)

**vámť je
abyste stáhli**

(*přikázání*)

napravovat

**přikázání
za krámy řezníků**

zapalovat, zakládat požáry

Zdroj:
archiv autorky